

ผลการวิเคราะห์การกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง

ในบทที่ 5 นี้ จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของปัจจัยเงื่อนไขในการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง ซึ่งได้แบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ 3 ส่วนคือ ผู้ควบคุมนโยบาย ผู้ผลิตหรือผู้จัดการรายการ และผู้ปฏิบัติงานรายการ สามารถแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผู้ควบคุมนโยบาย และนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผู้ผลิตหรือผู้จัดการรายการ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานรายการ

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ได้มุ่งศึกษาที่ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับ ดูแลนโยบายด้านข่าววิทยุกระจายเสียงโดยเฉพาะ รวมไปถึง ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ ที่ควบคุมดูแลอยู่ ซึ่งการวิเคราะห์ถึงนโยบายที่มีส่วนในการกำหนดรายการข่าววิทยุกระจายเสียง สามารถแบ่งแยกการวิเคราะห์นโยบายออกเป็น 3 ระดับคือ นโยบายในระดับรัฐบาล นโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี และนโยบายในระดับการปฏิบัติงานของสถานีวิทยุในแต่ละแห่งด้วย

1. นโยบายในระดับรัฐบาล

เนื่องจากวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของ จึงถูกควบคุมด้วยกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดขึ้นด้วย ซึ่งแต่เดิมนั้นจะควบคุมโดยฝ่ายทาง พระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและ

วิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ต่อมาได้มีระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ขึ้นและจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. มีหน้าที่กำกับดูแลระเบียบดังกล่าว โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดวิธีการจัดตั้งสถานี, กำหนดหลักเกณฑ์ในการโฆษณาธุรกิจ, กำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการด้านรายการ-ทางเทคนิค หรือเวลาการออกอากาศ ให้แต่ละสถานีปฏิบัติตาม เป็นต้น

ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ที่กำหนดขึ้นโดยผ่านทาง กบว. ถือว่าเป็นนโยบายในระดับรัฐบาล ที่ถือว่าเป็นนโยบายหลัก หรือนโยบายแม่แบบที่สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ทุกแห่งต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและจากระเบียบดังกล่าวจะพบว่า กบว. มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการด้านรายการ ด้วย ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดนโยบายด้านรายการข่าววิทยุกระจายเสียงด้วย เรียกได้ว่า กฎระเบียบ และคำสั่งของ กบว. เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการกำหนดรายการข่าววิทยุกระจายเสียงให้มีรูปแบบและวิธีการนำเสนออย่างเช่นในปัจจุบัน แต่เป็นการกำหนดขอบเขตที่กว้างขวาง เพื่อให้สถานีวิทยุกระจายเสียงในแต่ละแห่งปฏิบัติตาม คือ

การกำหนดสัดส่วนของรายการ จากระเบียบของ กบว. กำหนดไว้ว่า สถานีจะต้องวางแผนผังรายการหลัก โดยจัดแบ่งรายการของสถานี คือ ประเภทข่าวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ประเภทความรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 15 ประเภทบันเทิงไม่เกินร้อยละ 50 ประเภทโฆษณาและบริการธุรกิจไม่เกินร้อยละ 13 (1 ชั่วโมง โฆษณาได้ 8 นาที)

การกำหนดเวลาการถ่ายทอดข่าว กบว. กำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานีทำการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในเวลา 07.00-08.00 น., เวลา 12.30-12.45 น. เวลา 19.00-19.20 น. และ 20.00-20.30 น. และนอกจากนี้จะต้องถ่ายทอดข่าว หรือรายการอื่น ๆ ที่สำคัญจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยตามที่ กบว. กำหนดด้วย

จากระเบียบของ กบว. ทำให้ทุกสถานีต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยออกอากาศรายการข่าวภาคถ่ายทอดของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และรายการข่าวที่

ทางสถานีจัดทำขึ้นไม่ต่ำกว่า 20% และจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานี หรือผู้ควบคุมนโยบาย ด้านข่าว พบว่า ทุกสถานีได้ปฏิบัติตามระเบียบของ กบว. ในเรื่อง การกำหนดสัดส่วนของรายการ และการกำหนดเวลาดำยทอดข่าว

"สถานีวิทยุ 919 กรป.กลาง ต้องปฏิบัติตามกฎของ กบว. และสัดส่วนของ รายการข่าวของสถานีมีถึง 30% มากกว่า กบว. กำหนด เพราะต้องการให้ประชาชนได้รับ ข่าวสารมากกว่า แม้ว่าจะไม่มีกฎระเบียบอะไรมาบังคับ" (วรพล อันอารี : สัมภาษณ์)

"สถานีวิทยุของ กบว. เป็นหลัก แล้วมาแยกรายละเอียดปลีกย่อยในกฎการ ควบคุมของกองทัพอากาศ เราต้องพยายามจัดทำรายการให้ได้ 20% ตามที่ กบว. กำหนด" (สุพจน์ โลกิตหาญ : สัมภาษณ์)

"แม้ว่า กบว. จะกำหนดสัดส่วนของรายการข่าวให้ได้ 20% แต่สถานีวิทยุ กรุงเทพมหานครมีรายการข่าวมากถึง 49%" (ประชุม อร่ามรักษ์ : สัมภาษณ์)

"อสมท. เป็นองค์กรของรัฐ ระเบียบปฏิบัติส่วนใหญ่ต้องสอดคล้องกับ กบว. และสถานีมีมาตรการเพิ่มขึ้นมาก เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติของ กบว. มากขึ้น" (ถวัลย์ศักดิ์ สุชะวรรณ : สัมภาษณ์)

จะเห็นว่าทุกสถานีต้องปฏิบัติตามกำหนดของ กบว. ในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งยังมีการเพิ่มสัดส่วนรายการข่าวให้มากขึ้นกว่าที่ กบว. กำหนด เพื่อให้ประชาชนได้รับ ข่าวสารให้มากขึ้น นอกเหนือจากการกำหนดสัดส่วนของรายการข่าว และการกำหนดเวลา การถ่ายทอดข่าว แล้วยังมีการกำหนดวิธีการนำเสนออันประกอบไปด้วย เทคนิคลีลาการดำเนิน รายการและเนื้อหาที่น่าสนใจ

การกำหนดวิธีการนำเสนอ กบว.ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดวิธีการนำเสนอ รายการข่าววิทยุกระจายเสียง ที่นักจัดรายการใช้เวลาจัดทำรายการเอง อันได้แก่ รายการข่าวชาวบ้าน หรือรายการละครข่าว ทั้งนี้แต่เดิมนั้นรายการข่าวประเภทนี้ มักจะนำ

ข่าวหรือบทความจากหนังสือพิมพ์มาอ่านออกอากาศ บางครั้งได้วิพากษ์วิจารณ์หรือต่อเติมความคิดเห็นออกไปโดยปราศจากความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมและบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาล

กบว. จึงได้มีคำสั่งที่ 2/2524 เรื่องให้คนข่าวหรือบทความหนังสือพิมพ์มาอ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ซึ่งคำสั่งนี้มีผลทำให้นักจัดรายการไม่สามารถจะซื้อหนังสือพิมพ์มาแล้วนำมาอ่านออกอากาศได้เหมือนเช่นเคย แต่ผู้จัดรายการสามารถนำข่าวหรือบทความจากหนังสือพิมพ์มาประมวลหรือวิเคราะห์ หรือนำไปในลักษณะอื่นที่ทางสถานีเห็นสมควร ก่อนนำออกอากาศ ต้องมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวเป็นผู้กลั่นกรองก่อน เพราะแต่เดิมนักจัดรายการข่าวมักจะไม่มีผู้สื่อข่าวหรือออกไปทำข่าวเอง ก็อาศัยข่าวจากหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ฉบับ และเพิ่มเติมความคิดเห็นในเชิงวิเคราะห์ลงไปด้วย แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่ในขอบเขตที่กำหนด เพราะจะมีเจ้าหน้าที่ของสถานีแต่ละแห่งเป็นผู้ควบคุมดูแลอยู่ นอกจากนี้ข่าวหรือบทความจะต้องมีลักษณะไม่เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ, ราชบัลลังก์, เศรษฐกิจของประเทศ, การบริหารราชการแผ่นดิน, ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย ซึ่งในัจจุบันนักจัดรายการข่าววิทยุกระจายเสียงที่จัดรายการมาเป็นเวลานานจะทราบขอบเขตของการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ข่าวในลักษณะอย่างไร มีขอบเขตแค่ไหนจึงไม่ขัดกับระเบียบของ กบว.

การที่ กบว. ได้ออกระเบียบเรื่อง ให้คนข่าวหรือบทความหนังสือพิมพ์มาอ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ก็นับเป็นการยกระดับมาตรฐานอาชีพของนักจัดรายการข่าววิทยุและคุณภาพของรายการข่าววิทยุกระจายเสียงได้อีกทางหนึ่ง เพื่อให้ผู้จัดรายการได้มีโอกาสจัดทำข่าวขึ้นเอง หรือทำการวิเคราะห์ประมวลข่าวให้เหมาะสมสำหรับการออกอากาศด้วย

นอกจากนี้ ผู้ประกาศ ผู้จัดรายการ หรือพิธีกรที่ออกเสียงทางวิทยุกระจายเสียง จะต้องผ่านการทดสอบเป็นผู้ประกาศจนได้ใบรับรอง หรือบัตรผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์ ตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียง พ.ศ. 2518 ข้อ 18 เพื่อให้ทันนักจัดรายการผู้อ่านออกเสียงผู้ใช้เสียงผ่านทางสื่อมวลชนมีคุณสมบัติครบถ้วนเหมาะสมที่จะเป็นผู้จัดรายการได้ และนับว่าเป็นการควบคุมผู้จัดรายการหรือผู้ประกาศข่าวให้ได้มาตรฐานอีกทางหนึ่ง

การกำหนดเนื้อหาที่นำเสนอ แม้ว่า ข่าวจะเป็นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่เนื่องจากวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนของรัฐ จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ดังนั้น กบว. จึงมีส่วนในการกำหนดเนื้อหาข่าวที่นำเสนอเช่นกัน โดยมีระเบียบหรือข้อห้ามเรื่องเนื้อหาของข่าวที่รัดกุมและเข้มงวด จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาข่าวที่เสนอทางวิทยุกระจายเสียงมีข้อจำกัดมาก โดยเฉพาะเนื้อหาทางด้านการเมือง ทั้งนี้จะเห็นได้จาก วัตถุประสงค์ของการส่งวิทยุกระจายเสียง การกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการด้านรายการของ กบว. จะเน้นไปที่การส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจอันดีในเรื่องการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งจะต้องเผยแพร่ข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน เป็นประโยชน์ทางด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ

กบว. จะมีระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของข่าวที่มีส่วนในการสนับสนุนรัฐบาลเป็นสิ่งสำคัญ และมักจะไม่ให้เสรีภาพในการเสนอความคิดเห็นทางการเมืองที่ไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาล เนื้อหาของข่าวต้องไม่โจมตีรัฐบาล ตัวอย่างเช่น หนังสือเวียน กบว. ที่ สร. 1809/ว. 20 เรื่อง การแพร่ข่าวที่ไม่เหมาะสมโดยทางสถานีวิทยุกระจายเสียง และสถานีโทรทัศน์บางแห่ง เผยแพร่ข่าวในลักษณะขาดความระมัดระวัง มักจะมีข่าวไม่เหมาะสมออกเผยแพร่อยู่เสมอ โดยเฉพาะข่าวที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ กบว. จึงได้มีมติให้ทุกสถานีถือปฏิบัติในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวของสถานีอย่างเคร่งครัด ระมัดระวังในเรื่องดังกล่าวข้างต้น หรือหนังสือเวียนของ กบว. ที่ นร (กบว) 1505/ว. 121 เรื่อง ขอความร่วมมือระมัดระวังการวิพากษ์วิจารณ์ข่าว ซึ่งทางคณะกรรมการกิจการสภาผู้แทนราษฎร ได้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของรัฐในรายการที่มีการวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสถาบันนิติบัญญัติทางสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยขาดทัศนคติและอุดมการณ์ที่ถูกต้องอันก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงแก่ประชาชน กบว. เห็นควรให้ขอความร่วมมือสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้ระมัดระวังและใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการเสนอข่าวสารกับเรื่องดังกล่าวข้างต้นด้วย

จากตัวอย่างที่ยกมานั้น ทำให้เห็นว่า เนื้อหาของข่าววิทยุกระจายเสียง มีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมือง การปกครอง ซึ่งข้อจำกัดนี้ถูกกำหนดโดยระเบียบของ กบว. และจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานี หรือผู้ควบคุมรายการด้านข่าวของแต่ละสถานี

ไว้ให้ข้อคิดเห็นที่ตรงกัน ในเรื่องการจำกัดเนื้อหาของข่าวทางด้านการเมือง หรือข่าวที่ขัดกับนโยบายของรัฐบาล

"ข่าวที่ไม่สามารถออกอากาศได้ คือ ข่าวที่เป็นความลับของทางราชการ, ข่าวที่เกิดผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติ และข่าวที่ไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาล หรือทางราชการ เช่น ฝ่ายค้านพรรคการเมือง ทางการเมือง ทางสถานีจะต้องเป็นผู้พิจารณาอีกทีหนึ่ง" (วรพล อันอารี : สัมภาษณ์)

"ข้อจำกัดของการจัดทำรายการข่าวของ อ.ส.ม.ท. คือ ต้องไม่ทำข่าวโจมตีรัฐบาล เช่น ฝ่ายค้านพรรคการเมือง เราต้องนำมาเสนอให้บาลง นามารับเปลี่ยนใหม่ให้บาลงกว่าเดิม ถ้าผิดพลาดไป จะถูกฟ้อง การที่เราไม่สามารถออกข่าวโจมตีรัฐบาลได้ เพราะเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เราไม่สามารถทำงานตามหน้าที่ที่ดีของสื่อมวลชนได้ 100 % เพราะเราเป็นหน่วยงานของรัฐบาล" (อรุณ อมตะเดชะ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นนโยบายในระดับรัฐบาล มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง คือ การกำหนดนโยบายและหลักกว้าง ๆ ของข่าววิทยุกระจายเสียง ได้แก่ การกำหนดสัดส่วนรายการข่าววิทยุกระจายเสียงให้มี 20% กำหนดเวลาถ่ายทอดข่าวภาคบังคับของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, ส่วนทางด้านกรนำเสนอ มีการกำหนดเทคนิคลีลาการดำเนินรายการ และเนื้อหาที่นำเสนอด้วย

2. นโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี

สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่งเป็นของรัฐ อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานราชการที่เป็นเจ้าของสถานี จะมีกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติในการดำเนินงานด้านรายการข่าวของสถานี นอกเหนือจากการควบคุมดูแลจาก กบว. สามารถแบ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงตามลักษณะการเป็นเจ้าของกิจการได้ 2 ประเภทคือ

- 1) สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร
- 2) สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ

สำหรับการควบคุม กำกับ ดูแลทางด้านนโยบายข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง ทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีการควบคุมเป็นลำดับขั้น ร่องลงมาจากนโยบายหลักที่ได้มาจาก กบว. โดย จัดตั้งเป็นคณะกรรมการที่รับผิดชอบขึ้นมา เพื่อควบคุมนโยบายให้เป็นไปตาม กบว. และเพิ่มเติม ในรายละเอียดปลีกย่อย ดังนี้

1) สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร จะมีการควบคุมอีก 2 ขั้นตอน ก่อนที่จะไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติงานข่าว คือ

1. การควบคุมจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ทหาร พ.ศ. 2531 มีผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นประธานกรรมการ และมีผู้บัญชาการทหารทั้ง 3 เหล่าทัพเป็นกรรมการ ได้กำหนดนโยบายกว้าง ๆ ในการดำเนินกิจการสถานีวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ของทหารให้เป็นไปตามระเบียบราชการ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล, เป็นไปตาม พรบ. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์, พรบ. วิทยุคมนาคม และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ที่รวมไปถึงการกำหนดการดำเนินงาน ด้านรายการ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของทหารด้วย

2. การควบคุมจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงในแต่ละกองทัพ ทางคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ทหาร พ.ศ. 2531 ได้กำหนดให้กองทัพบก, กองทัพเรือ, กองทัพอากาศ และกองบัญชาการทหารสูงสุด สามารถควบคุมการปฏิบัติ และดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของเหล่าทัพได้ ซึ่งแต่ละกองทัพจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแลดังนี้

2.1 คณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กองบัญชาการทหารสูงสุด พ.ศ. 2532

2.2 คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก

2.3 คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงกองทัพอากาศ

การที่สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร มีการควบคุม 2 ชั้นตอนจาก คณะกรรมการบริหารวิทยุทหาร และจากคณะกรรมการบริหารวิทยุแต่ละกองทัพ สามารถกำหนด นโยบายและแนวทางการดำเนินงานกิจการของสถานีได้รัดกุมมากขึ้น มีระเบียบเพิ่มขึ้น ซึ่งนโยบาย หลักให้ใช้วิทยุในกิจการด้านทหารและสื่อสารกับประชาชนทั่วไป ดังนั้นจึงมีข่าวกิจการทหาร หรือผู้บังคับบัญชาหน่วยงานและ ไม่เสนอข่าวที่เป็นผลลบกับกองทัพด้วย

การกำหนดนโยบายในระดับนี้ จะเป็นระดับของผู้พิจารณาอนุมัติตามแผนงานที่ ผู้อำนวยการสถานีหรือหัวหน้าการปฏิบัติงานส่งต่อขึ้นไป ได้แก่ การเสนอรูปแบบรายการใหม่ ที่ทางสถานีเสนอขึ้นไป, แผนผังรายการประจำปี, เวลาการออกอากาศ รวมไปถึงงบประมาณ การจัดซื้ออุปกรณ์ของสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยทางตัวแทนของสถานีอาจจะเสนอขึ้นไป หรือ ทางคณะกรรมการบริหารฯ สิ่งการลงมาได้เช่นกัน

นอกจากการควบคุม 2 ชั้นตอนแล้ว ในบางสถานีจะมีคณะกรรมการบริหารของ หน่วยงานนั้นเพิ่มขึ้นไปอีก ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียง 06 ทุ่งมหาเมฆ และคณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียง ขสทบ. ที่กำหนดนโยบายปลีกย่อยต่าง ๆ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละแห่งให้เป็นนโยบายที่ปฏิบัติได้ เป็นการกำหนด ควบคุมชั้นรองลง มาอีกชั้นหนึ่ง

การที่สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร มีการควบคุม 2 ชั้นตอน ในบางแห่ง 3 ชั้นตอน จะทำให้การควบคุมรัดกุมมากยิ่งขึ้น และผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มากขึ้น แต่ เป็นการขยายในรายละเอียดปลีกย่อยของแต่ละกองทัพ และแต่ละสถานีเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังเป็นไปตามนโยบายในระดับรัฐบาล และระเบียบของ กบว. ที่กำหนดไว้

2) สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ

มีการกำหนดดูแล โดยคณะกรรมการของแต่ละสถานี ได้แก่ คณะกรรมการ อ.ส.ม.ท., คณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงกรุงเทพมหานคร ที่กำกับดูแล เช่นเดียวกับสถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร แต่นโยบายการดำเนินการให้เป็นไป ตามนโยบายของรัฐบาล และระเบียบ กบว. รวมทั้งมีการเพิ่มเติมให้รายละเอียดปลีกย่อยให้

เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในแต่ละแห่ง ลักษณะการกำหนดเช่นเดียวกัน คือ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา อนุมัติ ตามที่ผู้อำนวยการสถานีเสนอไปและสามารถสั่งการให้สถานีทำตามคำสั่งได้เช่นกัน

แต่สำหรับกองข่าวในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ ถือว่าเป็นหน่วยงานโดยตรงของรัฐบาล ดังนั้นอำนาจการสั่งการ กำหนดดูแลจะมาจากทางรัฐบาลโดยตรง อันได้แก่ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, โฆษกรัฐบาล และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ และถ้าเป็นการสั่งการสำหรับการปฏิบัติงาน จะสั่งการโดยตรงมาจากกองข่าวในประเทศ

"นโยบายด้านข่าวของกองข่าวภายในประเทศ ได้รับมาจากผู้บังคับบัญชาระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล ซึ่งสั่งมาได้หลายหน่วยงาน เช่น นายก, รองนายก, รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีผู้ดูแลกรมประชาสัมพันธ์, โฆษก และรองโฆษกรัฐบาล จะมอบหมายงานให้ทำ บางครั้งอาจเป็นงานเฉพาะกิจประชาสัมพันธ์เรื่องต่าง ๆ โดยจะระบุแหล่งข่าวมาและประสานงานให้ และให้ทางกองข่าว ๆ ทางผู้สื่อข่าวออกไปทำ นอกจากนี้ผู้ดูแลนโยบายด้านข่าวคือ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์" (สมศักดิ์ สว่างเจริญ : สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลสามารถสั่งการสำหรับการปฏิบัติงานด้านข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ได้ทันที โดยไม่ต้องมีคณะกรรมการฯ ขึ้นมากลั่นกรอง ทั้งนี้เนื่องจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์เป็นของรัฐบาล และมีผู้กำกับดูแลเป็นบุคคลในคณะรัฐบาล ได้แก่ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ที่สามารถสั่งการในการปฏิบัติงานได้ทันที

3. นโยบายในระดับการปฏิบัติงานข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง

นโยบายในระดับการปฏิบัติงานข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง มาจากผู้อำนวยการสถานี หัวหน้าสถานีหรือหัวหน้าหน่วยงานผลิตข่าว ที่มีอำนาจการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อกระบวนการผลิตข่าวที่มีเป็นประจำทุกวัน เป็นการกำหนดนโยบายในขั้นตอนสุดท้ายก่อนจะไปถึงตัวผู้ปฏิบัติงาน โดยสามารถกำหนดว่าจะทำข่าวอะไร, ข่าวใดสมควรออกอากาศหรือไม่สมควรออกอากาศอย่างไร รวมทั้งสามารถเสนอรูปแบบรายการข่าว ต่อคณะกรรมการบริหาร

ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละสถานีได้ ทั้งยังมีอำนาจในการลงโทษด้วย

"หัวหน้าสถานีมีสิทธิห้ามปราม หรือตอออกอากาศได้เลย แต่บางครั้งอาจจะเพลอเรือ หรือนำเสนอโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่า ข่าวนั้นไม่ควรออก จะเรียกหัวหน้าสถานีไปหรือหัวหน้าแผนกรายการข่าวไปตักเตือน" (วรพล อันอารี : สัมภาษณ์)

"ผู้อำนวยการสถานีสามารถที่จะบอกว่าข่าวไหนควรไปทำ ข่าวไหนสามารถทำซ้ำได้อีก และเป็นผู้คัดเลือกข่าวว่าข่าวไหนควรออกหรือไม่ออก อย่างไร และควบคุมนักจัดรายการข่าวที่มาเข้าชื่อเวลาด้วย และถ้าจะจัดทำรายการใหม่ หรือ แพนผังรายการใหม่ ผู้อำนวยการสถานีสามารถดำเนินการไปได้เลย แล้วนำไปแจ้งในที่ประชุมอีกครั้งหนึ่ง" (ประชุม อร่ามรักษ์ : สัมภาษณ์)

"ส่วนใหญ่งานข่าวเป็นไปตามอัตรานัด ทำไปตามนโยบายที่วางไว้ ในแต่ละวันทางหัวหน้ากอง บก. จะมีประชุมหารือกับ ผอ. สำนักข่าวไทยในหัวข้อสำคัญ ๆ ก็จะให้นโยบายหรือข้อสั่งเกิดการเสนอข่าวสำหรับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยยึดหลักจรรยาบรรณ ความถูกต้อง และนโยบายหลักของรัฐบาล" (ถวัลย์ศักดิ์ สุขะวรรณ : สัมภาษณ์)

"ผู้บริหารของสถานีจะต้องจัดทำแผนผังรายการใหม่มีรายการข่าว 20 % ของรายการทั้งหมดตามที่ กบว. กำหนดไว้ และควบคุมรายการข่าวที่นักจัดรายการเข้ามาจัดกับสถานี มีอำนาจในการลงโทษเจ้าหน้าที่ของสถานีด้วย" (สุพจน์ โสहितานานู : สัมภาษณ์)

"ถ้าจะจัดทำรูปแบบรายการข่าวขึ้นมาใหม่ เปลี่ยนแปลงรายการ เปลี่ยนเวลา ออกอากาศ หรือจัดทำแผนผังรายการใหม่ จะต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาในระดับคณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กองบัญชาการทหารสูงสุดอนุมัติ แต่ถ้าเปลี่ยนแปลงวิธีนำเสนอหรือรายละเอียดในรายการ หัวหน้าสถานีสามารถอนุมัติได้เอง" (วรพล อันอารี : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้อำนวยการสถานี หัวหน้าสถานี หรือหัวหน้าหน่วยงานผลิตข่าวมีส่วนในการกำหนดรายการข่าววิทยุกระจายเสียงในระดับปฏิบัติการ ให้เป็นไปตามนโยบายของ กบว. และระเบียบของหน่วยงานที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งนั้นสังกัดอยู่ เช่น จัดทำรายการข่าวไม่น้อยกว่า 20% ตามที่ กบว. กำหนด, ปฏิบัติงานตามนโยบายหลักของสถานี, ปฏิบัติงานตามแผนผังรายการที่ขออนุมัติไปแล้ว รวมทั้งมีอำนาจในการลงโทษแก่ผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานีด้วย และยังสามารถกำหนดเวลาออกรายการข่าว สามารถสั่งการได้ว่าข่าวใดสมควรออกอากาศหรือข่าวใดที่ไม่สมควรออกอากาศ ในกรณีหัวหน้าฝ่ายข่าวไม่สามารถตัดสินใจ ทั้งนี้เป็นไปตามดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งนั้น เป็นผู้คัดเลือกข่าวว่าข่าวไหนสำคัญควรออกอากาศด้วย และข่าวไหนรอออกอากาศได้ สามารถสั่งการว่าข่าวใดควรจะไปทำ หรือข่าวใดไม่ควรทำ

นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการนำเสนอรายการคือ เปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสมได้โดยไม่ต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาในระดับสูง แต่ต้องเป็นไปตามรูปแบบรายการที่เสนอไป เช่น รูปแบบรายการข่าวชาวบ้าน สามารถเปลี่ยนแปลงผู้ดำเนินรายการ, ลีลาการพูดคุย หรือเนื้อหาในรายการได้ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนจากรูปแบบรายการข่าวชาวบ้าน มาเป็นละครข่าวได้ ถ้าเปลี่ยนแปลงรูปแบบในลักษณะนี้ ต้องขออนุมัติจากผู้บังคับบัญชาในระดับสูงต่อไป

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการ

ส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการในฐานะเป็นที่มาของการผลิตรายการ ถือว่าทำหน้าที่ผู้ทรงสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการออกเป็น 2 ประเภทคือ ผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระ และผู้จัดรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง และทั้ง 2 กลุ่มมีการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงที่แตกต่างกัน โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้ คือ

1. ผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระ คือผู้ที่ใช้เวลาจากทางสถานี และดำเนินการจัดทำรายการข่าวเอง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้จัดรายการข่าวประเภทไม่เป็นทางการ ได้แก่ รายการพูดคุยข่าว รายการข่าวชาวบ้าน รายการละครข่าว และมักจะจัดหารูปแบบข่าวลักษณะนี้มาเป็น

เวลานานหลายปี บางรายการนับเป็นสิบ ๆ ปีขึ้นไป และจากการสัมภาษณ์ถึงความเป็นมาของรายการ พบว่าผู้จัดรายการจะเป็นผู้คิดสร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงขึ้นมาเอง

1.1 การกำหนดรูปแบบ ผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระ มักเป็นผู้ผลิตรายการข่าวแต่ละรายการเพียงคนเดียว จึงเป็นผู้กำหนดรูปแบบรายการข่าวเอง เป็นความคิดสร้างสรรค์ของนักจัดรายการแต่ละคน โดยดัดแปลงจากรายการต่างประเทศ หนังสือทฤษฎีทางด้านจัดรายการวิทยุกระจายเสียง หรือเลียนแบบดัดแปลงมาจากรายการอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว หรืออาศัยประสบการณ์งานอาชีพด้านข่าวจากของผู้จัดรายการเอง หรือบางครั้งก็คิดสร้างสรรค์รายการข่าวที่แตกต่างจากรายการอื่น ซึ่งนักจัดรายการข่าวแต่ละคนมีวิธีคิดสร้างสรรค์รูปแบบรายการแตกต่างกันออกไป คือ

วุฒิ เวณจันทร์ ได้เล่าถึงรูปแบบของ "ข่าว 4 มุมบ้าน" ซึ่งเป็นรูปแบบของข่าวชาวบ้านที่จัดติดต่อกันมาเป็นเวลา 32 ปี ว่า "ตอนแรกก็อ่านข่าวไปตามบทที่เขียนมาให้ผมก็มาคิดว่าทำอย่างไรจะให้คุณติดสถานี ผมได้มีโอกาสด่านหนังสือของ NHK เขาพูดถึงการจัดทำรายการของญี่ปุ่นว่า ต้องทำให้เด็กติดรายการ เมื่อเด็กติดแล้วผู้ใหญ่ก็ต้องติดด้วย ผมก็เลยทำข่าว 4 มุมบ้านเป็นข่าวชาวบ้าน เวลาพูดจะเหมือนพากย์หนัง เป็นเสียงคนจีน เสียงคนแขก คือทำเสียงกันเองเหมือนกับพากย์หนัง ทำกันจนชาวบ้านชอบ"

อำนาจ สอนอิมศาสตร์ กับรายการคุยโฆษณง 6 โมงเช้า ซึ่งผู้จัดรายการนี้ เป็นผู้คิดสร้างรูปแบบรายการขึ้นมาเช่นกัน "รายการคุยโฆษณง 6 โมงเช้า เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2510 เริ่มแรกก็ซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านให้คนฟัง เพราะจากการสำรวจของผมหรือพูดคุยกับชาวบ้านทั่วไป พบว่าในช่วงเช้า ๆ คือ ตี 5 หรือ 6 โมงเช้า คนอยากฟังเรื่องข่าวมากกว่าฟังเพลง เพราะเช้าขึ้นมาถ้าไม่มีหนังสือพิมพ์อ่านหรือบางคนยังอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ไม่รู้เรื่อง ก็จับ 2 ประเด็นนี้มาอ่านหนังสือพิมพ์ออกอากาศเป็นรายการคุยโฆษณง 6 โมงเช้า"

ศิลป์ชัย ชาญเฉลิม หรือผู้จัดรายการ เสียงจากนายหนว่ย ที่จัดรายการข่าววิทยุมาเป็นเวลา 30 กว่าปี เป็นผู้ที่มีประสบการณ์งานด้านข่าวจากหนังสือพิมพ์ จึงใช้

ประสบการณ์นั้น มาจัดทำรายการข่าววิทยุกระจายเสียงในระยะต่อมา "จากการที่เคยแสดงความคิดเห็น เรื่องข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมืองออกมาเป็นตัวหนังสือทางหน้าหนังสือพิมพ์ มาเปลี่ยนเป็นการพูดออกอากาศแนวเดียวกัน แต่วิธีการแสดงออกทางตัวหนังสือกับวิทยุก็ต้องแตกต่างกัน จึงได้จัดรายการเสียงจาก ขสทบ. ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น เสียงจากนายหนวย"

กัลยาณี พรหมจารักษ์ ผู้จัดทำรายการ "ข่าวดังชาวบ้าน" ก็เป็นผู้คิดรูปแบบรายการละครข่าวขึ้นมาเช่นกัน "รายการนี้จัดทำมา 10 ปีกว่า เริ่มจัดที่สุราษฎร์ก่อนแล้วมาทำที่กรุงเทพฯ ประมาณ 5-6 ปีที่แล้ว เป็นความคิดของหัวหน้าและผู้จัดทำเอง เป็นการทำข่าวให้นำสนใจไปอีกแบบหนึ่ง"

สมเกียรติ อ่อนวิมล ผู้จัดทำรายการ "รถยกมเข้า" ได้เล่าถึงการคิดสร้างสรรค์รายการนี้ขึ้นมาว่า "ผมไปช่วยคุณพิชัย วาสนาส่ง ทำรายการเหตุการณ์บ้านเมืองที่ รต. มีคนฟังอยู่ ก็ชวนผมไปจัดรายการพูดคุยและวิเคราะห์ข่าวในลักษณะคล้าย ๆ กับรายการของคุณพิชัย ที่สถานีวิทยุ กองพลที่ 1 ก็เป็นรายการรถยกมเข้าจนถึงปัจจุบัน เป็นรายการที่ทำด้วยตัวเองคนเดียว และการจัดทำรายการวิทยุในเมืองไทยมักจะเป็นการทำแบบตัวคนเดียว"

ส่วนรายการข่าวด่วน พล.1 จะเป็นรูปแบบรายการข่าวสั้นทุกชั่วโมง ทางบริษัทผู้ผลิตรายการก็ได้เป็นผู้คิดรูปแบบข่าวขึ้นมาเช่นกัน "ทางทีมงานก็มาคิดว่า ถ้าทำข่าวเหมือนกับคนอื่นก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร แต่ถ้าเป็นข่าวด่วนจะดีกว่า กระชับรวดเร็วทันสถานการณ์ชั่วโมงต่อชั่วโมง จะดึงสถานการณ์ที่สำคัญที่สุดในตอนนั้นมาเสนอ จะทำให้คนสนใจมากขึ้น" (วันชัย บิณฑบุตร : สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่าผู้ผลิตหรือผู้จัดทำรายการข่าววิทยุอิสระ เป็นผู้คิดสร้างสรรค์รูปแบบรายการข่าวขึ้นมาโดยอาศัยจากหลักวิชาการ การสำรวจผู้ฟัง ดัดแปลงจากรายการข่าวที่จัดทำอยู่แล้วหรือเป็นรายการที่แตกต่างจากรายการอื่น ๆ เนื่องจากผู้จัดรายการข่าวอิสระนั้นจะเป็นผู้จัดทำรายการเพียงคนเดียวเท่านั้น นอกจากจะเป็นผู้กำหนดทั้งรูปแบบ ก็ยังเป็นผู้กำหนดวิธีการนำเสนอด้วย

1.2 การกำหนดวิธีการนำเสนอ ผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระ จะมีวิธีการนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และพยายามหาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นให้กับรายการที่ตนเองจัดทำ เพื่อให้ผู้ฟังสนใจ ทำให้จดจำรายการได้ดี วิธีการนำเสนอของผู้จัดรายการข่าวแต่ละคน จึงเปรียบเสมือนเสน่ห์ที่ดึงดูดให้ผู้ฟังรายการนี้ได้เป็นเวลานานนับหลาย ๆ ปี ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่เทคนิคลีลาการพูดที่มีความเป็นกันเองกับผู้ฟัง, ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาง่าย ๆ, ทำให้ผู้ฟังรู้สึกใกล้ชิดเหมือนกับการพูดมากกว่าการอ่านข่าว และความกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ แก่ข่าวที่เสนอออกไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการนำเสนอตามความต้องการของผู้ฟังได้เช่นกัน เทคนิคลีลาการพูดจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น

รายการเสียงจากนายหนวย มีวิธีการนำเสนอที่ไม่เหมือนรายการอื่น คือ "ผมใช้วิธีการพูดคุยกัน เป็นลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคล ผมก็พูดเป็นสำเนียงอีสานเพราะถ้าผมอ่าน เสียงผมจะเพี้ยน และถ้าพูดก็ได้ และการทำรายการไปสู่ประชาชนต้องเป็นกันเอง" (ศิลป์ชัย ชาญเฉลิม : สัมภาษณ์)

หรือรายการข่าวด่วน พล.1 แม้ว่าจะเป็นรายการข่าวทุกต้นชั่วโมง ที่มีรูปแบบเหมือน ๆ กับรายการข่าวทุกต้นชั่วโมงของสถานีวิทยุแห่งอื่น แต่วิธีการนำเสนอแตกต่างกันออกไป ที่ช่วยสร้างความสนใจแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี "ในขณะที่อ่านข่าว จะมีเสียงเพลงที่สนุกตื่นเต้นเร้าใจคลอตามไปด้วย ผู้ฟังจะได้รู้สึกว่าเหมือนนำข่าวสำคัญมาเสนอและหัวข้อข่าวจะเหมือนพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ จะช่วยดึงผู้ฟังได้ดีกว่าการพาดหัวข่าวธรรมดา นอกจากนี้ต้องอ่านให้กระชับด้วย จึงทำให้คนสนใจ (สุภกิติ สหเวชขันธ์ : สัมภาษณ์)

ส่วนการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ข่าว ผู้จัดรายการแต่ละคนจะมีวิธีการและหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์ "การวิจารณ์ข่าวของเราถือว่าอะไรไม่กระทบกระเทือนใคร การวิพากษ์วิจารณ์ทางสถานีจะเดือดร้อน เราต้องมีลูกหยอด เราต้องรู้ว่าสิ่งใดควรพูดหรือไม่ควรพูด ต้องยึดจาก กบว. และระเบียบของสถานี (วุฒิ เวณจันทร์ : สัมภาษณ์)

อำนาจ สอนอิมศาสตร์ ผู้จัดการรายการคุยเรื่อง 6 รมงเข้า ได้ให้หลักเกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ข่าวดังนี้ "การแสดงความคิดเห็นในข่าวต้องดูจากความถูกต้องที่สังคมทักันอยู่ วิเคราะห์จากความรู้สึกของตัวเอง และวิเคราะห์จากปฏิกิริยาของผู้ฟัง"

สำหรับเนื้อหาที่นำเสนอ เนื่องจากเป็นรายการข่าวที่จัดทำเพียงคนเดียว จึงเป็นผู้กำหนดว่าจะมีเนื้อหาอะไรในออกอากาศบ้าง จึงไม่มีการแบ่งสัดส่วนออกไปอย่างชัดเจนว่ามีข่าวแต่ละประเภทกี่ข่าว ความยาวเท่าไร ในบางวันอาจจะมีเฉพาะข่าวภายในประเทศหรือบางวันอาจจะมีข่าวต่างประเทศมากกว่าข่าวภายในประเทศ แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นข่าวเหตุการณ์สำคัญที่สุดในขณะนั้น หรือเป็นข่าวที่ผู้จัดการมีข้อมูลมากพอที่จะสามารถนำมาพูดคุยแสดงความคิดเห็นประกอบข่าวได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของผู้จัดการแต่ละคน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข่าวแห่งที่ได้มาจากหนังสือพิมพ์ เอกสารข่าว แหล่งข่าวทุติยภูมิอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาของรายการข่าววิทยุกระจายเสียงถูกควบคุมโดยตรงจากนโยบายในระดับรัฐบาล โดยจำกัดเนื้อหาทางด้านการเมือง หรือไม่ให้ออกอากาศ เนื้อหาที่ขัดแย้งกับนโยบายของรัฐ และกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ

2. ผู้จัดการรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง

ศึกษาจากบรรณาธิการข่าวที่ทำงานในฝ่ายข่าวของสถานีและผู้จัดการรายการข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, สถานีวิทยุกระจายเสียง 919 กรบ.กลาง สถานีวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท. ซึ่งเป็นผู้กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง ดังนี้

2.1 การกำหนดรูปแบบ รูปแบบรายการข่าว ที่จัดทำขึ้นโดยฝ่ายข่าว หรือนักจัดการรายการข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละแห่ง ถูกกำหนดขึ้นจากนโยบายของสถานี แต่ขั้นตอนแรกในการกำหนดรูปแบบมาจากผู้ปฏิบัติงาน และผู้บริหารของสถานีปรึกษาหารือ และคิดสร้างรายการข่าวให้มีความเหมาะสมกับเวลา คลื่นความถี่ ฯลฯ แล้วจึงนำไปเสนอต่อคณะกรรมการบริหารสถานีเพื่อพิจารณาอนุมัติก่อนจะนำรายการแต่ละ

รายการออกอากาศ และรูปแบบรายการข่าวทุกรายการจะต้องเป็นไปตามแผนผังรายการประจำปีที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการบริหารสถานี ซึ่งผู้จัดรายการจะต้องยึดตามรูปแบบนั้น และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรูปแบบรายการข่าวจะต้องเสนอต่อคณะกรรมการบริหารสถานีทุกครั้ง เพราะถือว่าเป็นนโยบายหลักของสถานี ส่วนใหญ่แล้วรูปแบบรายการข่าวที่จัดทำขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงมักจะมีรูปแบบตายตัว ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง และเสนอติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี สรุปได้ว่า รายการข่าวที่จัดทำขึ้นโดยฝ่ายข่าวหรือเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละแห่ง ถูกกำหนดรูปแบบจากนโยบายของสถานี ตัวอย่างเช่น

รายการข่าวภาคค่ำทอดของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
"ผู้อำนวยการกองข่าวภายในประเทศนำเสนอรูปแบบตามแนวคิดที่รัฐมนตรีฯ ผู้กำกับดูแลให้
นโยบายมา และทำแผนเสนอขึ้นไปว่ารูปแบบเป็นอย่างไรบ้าง เมื่อผู้ใหญ่พิจารณาอนุมัติแล้ว
นำมาดำเนินการได้" (สมศักดิ์ สว่างเจริญ : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้รายการข่าวยามเช้า ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ก็มาจากนโยบายของอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในสมัยนั้นเช่นกัน รายการข่าวยามเช้า เริ่มมาจากสมัยนายรักษักดิ์ วัฒนพานิช เป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ต้องการจะปรับปรุงรายการข่าว จัดทำเป็นรายการข่าวภาค 6 รมงเช้า ใช้ภาษาง่าย ๆ เป็นกันเอง เป็นรูปแบบข่าวชาวบ้าน โดยใช้ผู้ประกาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงหมุนเวียนไป ต่อมาผู้ฟังติดสปีลาการดำเนินรายการของคุณปริษา ทรัพย์โสภณ จึงได้จัดทำรายการข่าวยามเช้ามาโดยตลอด" (พลทรัพย์ ทุทธชาติ : สัมภาษณ์)

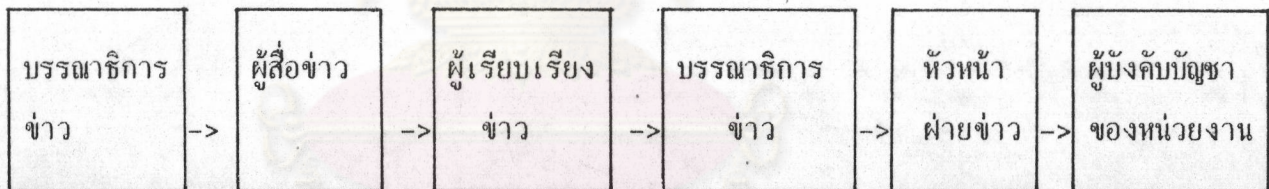
การกำหนดรูปแบบรายการข่าวประเภทเป็นทางการจะเกิดขึ้นจากนโยบายของสถานีเป็นหลักและถือว่าเป็นงานประจำของสถานี โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานีเป็นผู้รับผิดชอบ จึงจำเป็นต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาจากคณะผู้บริหารของสถานี ก่อนที่จะนำรายการออกอากาศ

2.2 การกำหนดวิธีการนำเสนอ ในระดับผู้ปฏิบัติงานสามารถกำหนดขึ้นมาได้ เพื่อความเหมาะสมกับรายการ ทั้งเทคนิคสปีลาการพูด เนื้อหาที่นำเสนอ รวมไปถึงการได้มา

ของข่าวด้วย การกำหนดวิธีการนำเสนอจะต้องเป็นไปตามรูปแบบรายการขออนุมัติไป เช่น รายการข่าวทุกต้นชั่วโมง วันละ 8 ช่วงเวลา ความยาวครึ่งละ 5 นาที เป็นรูปแบบรายการ แต่สำหรับสื่อการนำเสนอสามารถกำหนดได้ เช่น เพลงไตเติ้ลก่อนเข้าข่าว, การให้ผู้ประกาศชายสลับผู้ประกาศหญิง, โฆษณาสินค้า ฯลฯ

ส่วนใหญ่อันตรายรายการข่าวประเภทเป็นทางการ มักจะมีวิธีการนำเสนอที่ตายตัว มีลักษณะที่เป็นทางการ มักจะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ข่าวภาคถ่ายทอดของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มีวิธีการนำเสนอแบบเป็นทางการมาตั้งแต่เริ่มจัดทำรายการ

สำหรับเนื้อหาที่นำเสนอ จะกำหนดโดยผู้ปฏิบัติงานของฝ่ายข่าว ซึ่งฝ่ายข่าวของสถานีวิทยุจะมีการจัดองค์ประกอบและสายงานคล้ายคลึงกับองค์กรหนังสือพิมพ์ ประกอบไปด้วย ผู้สื่อข่าว, ผู้เรียบเรียงข่าว, บรรณาธิการข่าว, หัวหน้าฝ่ายข่าว, ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน ลักษณะการทำงานจะมีลักษณะดังนี้คือ

เริ่มจากบรรณาธิการข่าวจะสั่งงานผู้สื่อข่าวให้ทำข่าวที่สำคัญในขณะนั้น เมื่อผู้สื่อข่าวทำข่าวแล้วส่งมายังสถานีไปยังผู้เรียบเรียง เมื่อเรียบเรียงเป็นต้นฉบับข่าว แล้วส่งต่อไปยังบรรณาธิการข่าว คัดเลือกเป็นข่าวออกอากาศอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นบรรณาธิการข่าวจึงทำหน้าที่ในการคัดเลือกข่าวแต่ละข่าวที่จะออกอากาศ โดยคำนึงถึงคุณค่าข่าวเป็นสำคัญ บรรณาธิการข่าวจึงมีความสำคัญในการคัดเลือกและตัดสินใจว่าข่าวใดสมควรออกอากาศหรือข่าวใดไม่สมควรออกอากาศ

โดยปกติแล้ว การทำข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงจะเป็นไปอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบอยู่แล้ว ซึ่งบรรณาธิการข่าวจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหา และคัดเลือกข่าวที่จะออกอากาศในแต่ละครั้ง แต่จะมีในบางกรณีที่บรรณาธิการข่าวไม่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับข่าวนั้นได้

ก็จะส่งให้หัวหน้าฝ่ายข่าวหรือผู้อำนวยการฝ่ายข่าวเป็นผู้พิจารณา และถ้ายังไม่สามารถตัดสินใจ ได้ก็จะส่งหัวหน้าหรือผู้อำนวยการสถานี และขั้นสุดท้ายจะไปถึงคณะกรรมการบริหารสถานีหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำกับดูแลนโยบายของสถานีวิทยุแห่งนั้น สำหรับข่าวที่ไม่สามารถตัดสินใจ ในระดับผู้ปฏิบัติงานมักจะเป็นข่าวความขัดแย้ง ข่าวการเมือง ข่าวการทหาร เป็นส่วนใหญ่อ ตัวอย่างเช่น

ขั้นตอนการคัดเลือกข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยคือ "โดยปกติแล้ว ถ้าเป็นข่าวทั่ว ๆ ไป ผู้สื่อข่าวจะเขียนข่าวมาให้บรรณาธิการข่าว ถ้าเห็นชอบก็ออกอากาศได้ โดยมีผู้อำนวยการกองข่าวในประเทศเป็นผู้ลงนามกำกับ แต่ในกรณีที่เป็นข่าวสำคัญ ก็ต้องผ่านอธิบดี และผ่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นขั้นตอนแล้วแต่ความสำคัญของข่าว" (สมศักดิ์ สว่างเจริญ : สัมภาษณ์)

ดังนั้นการกำหนดเนื้อหาข่าวที่นำเสนอนอกจากจะถูกกำหนดตามกระบวนการทำข่าว ตามลำดับขั้นของสายงาน การทำข่าวที่ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ผู้เรียบเรียงข่าว บรรณาธิการข่าวหัวหน้าหรือผู้อำนวยการสถานี ฯลฯ ก็ยังมีข่าวที่ได้จากเอกสารด้วย ได้แก่ เอกสารข่าวที่ผลิตโดยสำนักข่าวไทย, ข่าวแจกจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า ผลการวิเคราะห์ที่ปัจจัยทางด้านผู้จัดรายการข่าววิทยุกระจายเสียง ที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง ที่มีการแบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้จัดรายการข่าววิทยุกระจายเสียงอิสระ และผู้จัดรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง พบว่า รายการข่าวที่ผลิตขึ้นโดยผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระจะเป็นผู้กำหนดทั้งรูปแบบ วิธีการนำเสนอ ที่รวมไปถึงเทคนิคลีลาการพูด และเนื้อหาที่นำเสนอด้วย ส่วนรายการข่าวที่ผลิตโดยฝ่ายข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง มีนโยบายของสถานีเป็นตัวกำหนดรูปแบบ ส่วนผู้จัดรายการข่าวในฝ่ายข่าวเป็นผู้กำหนดวิธีการนำเสนอรวมไปถึงเนื้อหาที่นำเสนอที่มีการคัดเลือกตามขั้นตอนการทำงานที่คล้ายคลึงกับองค์กรหนังสือพิมพ์

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ผู้อุปถัมภ์รายการ

ผู้อุปถัมภ์รายการคือ เจ้าของสินค้า บริษัท ห้างร้าน สถาบันทางธุรกิจการค้าต่าง ๆ หรือบริษัทตัวแทนโฆษณา (Agency) ที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่รายการข่าววิทยุกระจายเสียงที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาคั้งนี้ และสามารถแสดงให้เห็นถึงผู้อุปถัมภ์รายการข่าวแต่ละรายการดังตารางข้างล่างนี้

ตาราง แสดงผู้อุปถัมภ์รายการข่าววิทยุกระจายเสียง

ผู้อุปถัมภ์รายการ	รายการข่าววิทยุกระจายเสียง
1. บริษัท บุนซีเมนต์ไทย จำกัด	1. รายการโลกยามเช้า และรายการข่าวด่วน พล.1.
2. บริษัท บุญรอดบรีวเวอรี่ จำกัด	2. รายการข่าวของสถานีวิทยุ ท.ท.ท.
3. บริษัท วิคเตอร์ เจียม จำกัด	3. รายการคุยโขมง 6 โมงเช้า
4. โรงเรียนเซ็นต์จอห์น	4. รายการเสียงจากนายหนหวย
5. ห้างขายยาวัตสามจีน	5. รายการข่าว 4 มุมบ้าน
6. ห้างขายยาตราเสือดาว และห้างขายยาแสงสว่างตราค้างคาว	6. รายการข่าวดังชาวบ้าน

หมายเหตุ สำหรับรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่ผลิตโดยกองข่าวภายในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์และรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง 919 กรป.กลาง ไม้ได้นำมาวิเคราะห์ในส่วนนี้ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 2 สถานี เป็นสถานีวิทยุของรัฐที่ดำเนินการโดยไม่มีผลประโยชน์จากธุรกิจโฆษณาเข้ามาเกี่ยวข้อง และสำหรับ บริษัท บุนซีเมนต์ไทย จำกัด ที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างสนับสนุนรายการข่าว 2 รายการคือ รายการโลกยามเช้าและรายการข่าวด่วน พล.1 ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จะมีเพียง 6 รายเท่านั้น

จากข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้อุปถัมภ์รายการส่วนใหญ่ ไม่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบ และวิธีการนำเสนอของรายการข่าววิทยุกระจายเสียงในแต่ละรายการ แต่ผู้อุปถัมภ์รายการบางส่วนกำหนดเนื้อหาที่นำเสนอที่เกี่ยวข้องกับการเมือง หรือธุรกิจการค้าเท่านั้น ผู้อุปถัมภ์รายการทั้งหมด มีความคิดเห็นตรงกันว่า ผู้จัดรายการข่าวหรือผู้ดำเนินรายการข่าวแต่ละรายการมีประสบการณ์และการทำงานทางด้านข่าววิทยุมาเป็นเวลานานจนสามารถสร้างรูปแบบ และวิธีการนำเสนอเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละรายการได้เอง

เครือซีเมนต์ไทย ผู้ให้การสนับสนุนรายการโลกยามเช้า และรายการข่าวด่วน พล.1 ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า "ไม่มีส่วนกำหนด บล้อยอิสระ เพราะเป็นอาชีพอิสระ เป็นลักษณะมีอาชีพให้ผู้จัดเป็นผู้ดำเนินรายการเอง" (ธนิต ศิริธร : สัมภาษณ์)

โรงเรียนเซนต์จอร์จัน ผู้สนับสนุนรายการเสียงจากนายหนหวยมาเป็นเวลานานถึง 30 ปี ก็ไม่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบ และวิธีการนำเสนอ "ไม่เคยกำหนดว่าจะต้องมีรูปแบบอย่างไร free style พูดอย่างไรก็ตามแต่ผู้จัดและคิดว่าจะไปเปลี่ยนแปลงก็ไม่ได้ เพราะลักษณะการพูด สาเนียง จัดมานานแล้วเปลี่ยนไม่ได้เขาเป็นของเขาอย่างนั้น เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (สมัย ชินะผา : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้บริษัท วิคเตอร์ เจียม จำกัด ซึ่งเป็นตัวแทนโฆษณาสินค้าในรายการคุยจ๊อมง 6 ทุ่มเช้า กล่าวว่า "ไม่มีกำหนดรูปแบบหรือวิธีการนำเสนอรายการคุยจ๊อมง 6 ทุ่มเช้าเลย เพราะสปอนเซอร์ในรายการนี้เยอะมาก ถ้าตามใจสปอนเซอร์ทุก ๆ รายก็ไม่ได้รายการที่ไม่เป็น Unity" (สรัญญา ศิวะเพ็ชรนาถ : สัมภาษณ์)

และบริษัท บุณรอด บริวเวอรี่ จำกัด ผู้อุปถัมภ์รายการข่าวสั้นทุกชั่วโมง ทางสถานีวิทยุ ท.ท.ท. ได้กล่าวถึงการอุปถัมภ์รายการข่าวว่า "ทางผู้อุปถัมภ์รายการไม่ได้กำหนดรูปแบบหรือวิธีการนำเสนอ ทางผู้ผลิตรายการหรือทางสถานีเป็นผู้เสนอมา ถ้าเราพอใจและเห็นด้วยก็ตกลงโฆษณาในรายการนั้น" (รังสฤษฎ์ ลักขิตานนท์ : สัมภาษณ์)

ไม่เพียงแต่ผู้อุปถัมภ์รายการจะมีความคิดเห็นตรงกันเท่านั้น ทางด้านผู้จัดรายการข่าว หรือผู้ผลิตรายการข่าววิทยุกระจายเสียงยังได้ยืนยันในส่วนนี้ว่าผู้อุปถัมภ์รายการไม่ได้มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงเลย จะเห็นได้ว่าทางผู้ผลิตรายการจะเป็นผู้กำหนดหรือสร้างรายการขึ้นมา

ซึ่งทางฝ่ายข่าววิทยุของสถานีวิทยุ ท.ท.ท. ได้กล่าวถึงการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอว่า "สปอนเซอร์ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอของรายการเลย จะเป็นผู้อุปถัมภ์รายการเพียงอย่างเดียว" (ศราวุฒิ หวังสมุทร : สัมภาษณ์)

ทางด้านผู้จัดรายการข่าววิทยุกระจายเสียงอิสระ ก็ยังได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน คือ วุฒิ เวณจันทร์ เจ้าของรายการข่าว 4 มุมบ้าน กล่าวว่า "สปอนเซอร์ ไม่มีส่วนในการกำหนดรายการข่าววิทยุเลย ไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับรายการและเนื้อหาของรายการ ผมจะเสนอข่าวอะไรก็ได้ เพียงแต่โฆษณาให้ก็แล้วกัน"

หรือกัลยาณี พรหมใจรักษ์ ผู้จัดรายการข่าวดั่งชาวบ้าน ได้กล่าวเสริมว่า "สปอนเซอร์ไม่มีส่วนมากกำหนดรายการ เพราะเราจะทำเทปตัวอย่างเสนอ ถ้าเขาสนใจหรือชอบก็จะมาลงโฆษณา ถ้าลูกค้าชอบรายการข่าวก็จะลงข่าว"

บริษัท สหศิเมมา จำกัด ผู้ผลิตรายการข่าวด่วน พล.1 ได้กล่าวถึงการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอว่า "สปอนเซอร์ไม่ได้มากำหนด ส่วนใหญ่เราจะเป็นคนกำหนดและเสนอข่าว แต่ในกรณีที่เป็นหน่วยงานที่เป็นสปอนเซอร์มีปัญหา เราก็ให้โอกาสชี้แจงในกรณีที่เป็นข่าว แต่ต้องไม่บิดเบือนความจริง เพราะว่ามันมีคนเชื่อถือ"

ถึงแม้ว่าผู้อุปถัมภ์รายการส่วนใหญ่จะไม่มีส่วนกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงแต่จะมีผู้อุปถัมภ์รายการบางรายกำหนดเนื้อหาบางอย่างเกี่ยวกับข่าวในรายการซึ่งจะเป็นเรื่องการไม่ให้เสนอข่าวการเมือง หรือเรื่องทางธุรกิจการค้า ได้แก่

"เราจะเสนอรูปแบบมาว่าจะเป็นอย่างไรร เราไม่กำหนดเขา เพียงแต่แนะนำว่า อ่านข่าวชาวบ้านก็แล้วกัน ถ้าข่าวการเมืองมาก ๆ ปัญหาเยอะ เดี่ยวคนนั้นเบรค คนนี้เบรค รายการเราก็จะมีปัญหาเปล่า ๆ ถ้ามานั่งอ่านข่าวการเมือง ก็อาจจะได้อ่านวันหยุดวัน หรือก็ วิทยุสถานีเบรค ทางเราก็จะเสียหายด้วย" (ไพศาล เวชพงศา : สัมภาษณ์)

"เนื้อหาที่เป็นข่าวการเมืองก็ให้ออกสั้น ๆ และข่าวธุรกิจต้องไม่ออกชื่อสถาบันธุรกิจ เอกชนออกมาในข่าว เพราะไม่ใช่ข่าวที่คนทั่วไปควรจะสนใจ และเหมือนกับทางบริษัทเราไป โฆษณาให้เขาก็ไม่ถูกต้อง (รังสฤษฎี ลักขิตานนท์ : สัมภาษณ์)

ทางด้านผู้ผลิตรายการเอง ก็ต้องดูนโยบายที่ไว้กับผู้อุปถัมภ์รายการด้วย ดังเช่น สมเกียรติ อ่อนวิมล กล่าวว่า "ทางบริษัทปูนซีเมนต์ไทย บอกให้หลีกเลี่ยงเรื่องความขัดแย้ง ทางการเมืองจะได้ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับภาพพจน์ของผู้อุปถัมภ์รายการ และรัฐบาล ซึ่งก็เป็นเรื่องการเมืองเพียงเรื่องเดียวเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้อุปถัมภ์รายการเพียงแต่กำหนดข้อมูลข่าวสารรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ของสินค้าที่ต้องการจะโฆษณาในรายการเท่านั้น เช่น ชื่อของสินค้า ประโยชน์ของสินค้า สถานที่ติดต่อ ฯลฯ ให้แก่นักจัดรายการ เช่น

"เพียงแต่ขอให้ออกอากาศเกี่ยวกับตัวสินค้าบางอย่าง คือ บอกว่าช่วยพูดตรงนั้นนิด ช่วยพูดตรงนี้หน่อย อดแน่นเรื่องของสินค้า" (สรัญญา ศิวะเพ็ชรานาด : สัมภาษณ์)

"จะกำหนดเฉพาะข้อความที่ต้องการโฆษณา ในช่วงนี้ต้องการโฆษณาอะไรหรือเสนอ ข่าวสารใหม่ ๆ" (สมัย ชินะผา : สัมภาษณ์)

แต่สำหรับการโฆษณาเพื่อสร้างภาพพจน์ก็กำหนดแต่เพียงข้อความที่เป็นคำขวัญสั้น ๆ เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือสถาบันเท่านั้น เช่น "สนับสนุนรายการ วิทยุบริษัทปูนซีเมนต์ไทย บริษัท เอกชน คนไทย" หรือ "บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ ผู้ผลิตเบียร์สิงห์เสนอข่าว...."

ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้อุปถัมภ์รายการส่วนใหญ่ ไม่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง แต่จะมีผู้อุปถัมภ์รายการบางส่วน ที่กำหนดเนื้อหาที่นำเสนอที่เกี่ยวกับการเมืองหรือธุรกิจเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้อุปถัมภ์รายการเห็นว่ารูปแบบและวิธีการนำเสนอเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละรายการ และผู้อุปถัมภ์รายการกำหนดแต่เพียงข้อมูลข่าวสารรายละเอียดของสินค้าที่จะโฆษณาในรายการเท่านั้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบ เหตุผลหรือหลักการพิจารณาการเลือกอุปถัมภ์รายการข่าววิทยุกระจายเสียงรายการใดก็ตามนั้น ผู้อุปถัมภ์รายการต้องมีแนวนโยบายที่ต้องการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร ที่ทันต่อเหตุการณ์ให้ประชาชนได้รับทราบ แต่ก็ต้องขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ผู้อุปถัมภ์จะต้องพิจารณามีดังนี้

1. รายการข่าวที่ได้รับความนิยมสูง ผู้อุปถัมภ์รายการจะเลือกลงโฆษณาหรือมักจะให้ความสนใจเป็นพิเศษในรายการข่าวที่ผู้ฟังรู้จักคุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็นความนิยมหรือความมีชื่อเสียงในตัวนักจัดรายการ สิวา น้ำเสียง การดำเนินรายการ เนื้อหาหรือเอกลักษณ์โดยเฉพาะตัวของรายการ ทั้งนี้เพราะรายการที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟัง จะมีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก และเป็นที่น่าเชื่อถือแก่ผู้ฟัง ดังนั้น การโฆษณาในรายการลักษณะดังกล่าวก็เป็นการช่วย เสริมสินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ได้แก่ รายการคุยเรื่อง 6 โมงเช้า ผู้อุปถัมภ์รายการบอกว่า "ชอบรูปแบบรายการ และตัวผู้จัดรายการที่เป็นโฆษกมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าไปอีกทางหนึ่ง และเป็นรายการข่าวที่คนฟังเยอะช่วง 6.00-7.00 น. ออกจากบ้านก็เปิดวิทยุฟัง" (สรุณา ติวะเพ็ชรนาค : สัมภาษณ์)

2. การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ในการโฆษณาผู้อุปถัมภ์รายการต้องเลือกรายการข่าวให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของสินค้านั้น ๆ ในหนักที่สุด โดยเน้นเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังในกลุ่ม ตั้งแต่ระดับ B+ จนถึง C ซึ่งเป็นระดับของผู้ฟังที่เป็นชาวบ้านทั่วไป ซึ่งลักษณะสินค้าที่โฆษณาในรายการข่าวสามารถวิเคราะห์และแยกแยะออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 การโฆษณาเพื่อมุ่งขายสินค้าและบริการ (Product Advertising)
 ผู้อุปถัมภ์รายการต้องเลือกให้เหมาะสมกับตัวสินค้าและผู้ฟังเป้าหมายของสินค้าแต่ละชนิด สินค้า

ส่วนใหญ่มักจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ยา ซึ่งลงโฆษณาในรายการข่าวประเภทข่าวชาวบ้าน หรือรายการข่าวภาค เอ.เอ็ม.

"การโฆษณาในรายการเหมาะกับกลุ่มลูกค้าของบริษัท ส่วนใหญ่เป็นเกรด B+, C การเข้าถึงใช้ได้ กลุ่มลูกค้าของผมส่วนใหญ่ไม่มีเวลาอ่านหนังสือพิมพ์ บางคนอ่านไม่ได้ด้วยซ้ำ รายการข่าวนี้ก็ถือว่าเป็นช่องทางหุบาย คิดว่าเน้นข่าวชาวบ้านเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย" (ไพศาล เวชพงศา : สัมภาษณ์)

"การเป็นสปอนเซอร์รายการข่าว 4 มุมบ้าน เพราะในสมัยนั้นหาหนังสืออ่านยาก สิ่งที่ดีที่สุดก็คือ วิทยุทรานซิสเตอร์ และตรงกับกลุ่มเป้าหมายของสินค้าเป็นกลุ่ม B, C" (ประชา ศรีสมวงศ์ : สัมภาษณ์)

2.2 การโฆษณาเพื่อสร้างภาพพจน์ของสถาบัน (Institutional Advertising) เป็นการโฆษณาที่เน้นทางด้านภาพพจน์ของสินค้าหรือสถาบัน เป็นการย้ำเตือนเกี่ยวกับตัวสินค้าเท่านั้น ไม่ได้มุ่งหวังที่จะให้สินค้านั้นขายได้ ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ติดตลาดแล้วหรืออยู่ในรูปของสถาบัน ซึ่งไม่ได้มุ่งที่จะโฆษณาเพื่อขายสินค้า เพียงเพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารสาระความรู้ เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด, บริษัททุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด ซึ่งจะลงโฆษณาในรายการวิเคราะห์ข่าว, รายการข่าวสั้นทุกต้นชั่วโมง และรายการข่าวทางวิทยุภาค เอฟ.เอ็ม.

3. ข้อได้เปรียบของสถานีวิทยุ เป็นเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยผู้อุปถัมภ์รายการจะอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละแห่งมาประกอบการพิจารณา โดยอาศัยแนวทางในการเลือกสถานีดังนี้

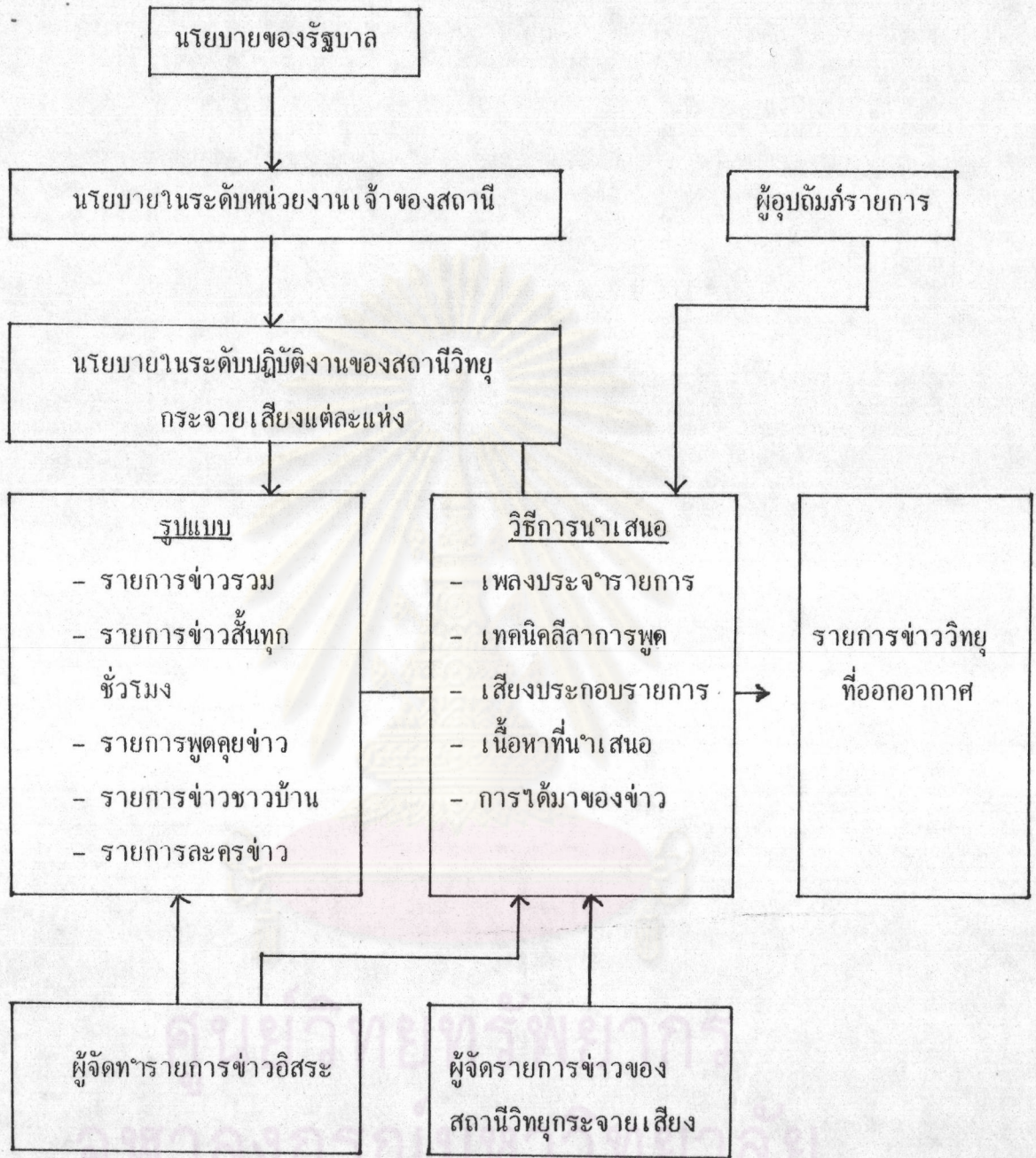
3.1 เป็นสถานีที่มีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก เช่น ท.ท.ท. เอฟ.เอ็ม 95.
เมื่อกะ เอิร์ด

3.2 เป็นสถานีที่มีการกระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างไกลกว่า เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงในระบบ เอ.เอ็ม.

3.3 สถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีคลื่นความถี่ของสถานีมากกว่าสถานีอื่น ๆ เช่น สถานีวิทยุกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ มี 5 คลื่นความถี่ ซึ่งรายการที่อยู่ในคลื่นความถี่นี้ ออกอากาศพร้อม ๆ กันทุกสถานี เช่น รายการข่าวด่วน พล.1, รายการข่าวของสำนักข่าวไทย

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตบางประการที่พบจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้อุปถัมภ์รายการ พบว่า รายการข่าววิทยุกระจายเสียง ประเภท "พูดคุยข่าว" หรือ "รายการข่าวชาวบ้าน" ที่มีผู้จัดรายการมีชื่อเสียงนั้น มักจะมีผู้อุปถัมภ์รายการข่าวนี้ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน เช่น โรงเรียนเซนต์จอห์นเป็นผู้อุปถัมภ์รายการเสียงจากนายหนวยเป็นเวลานานถึง 30 ปี ชี้ผึ้งเบอร์ 28 ของห้างขายยาวัตสามจีน เป็นผู้อุปถัมภ์รายการข่าว 4 มุมบ้าน เป็นเวลานาน 20 กว่าปี ฯลฯ และมีความสนิทสนมคุ้นเคยส่วนตัวกับเจ้าของรายการและติดต่อโฆษณาในรายการกับเจ้าของรายการได้โดยตรงไม่ผ่านบริษัทโฆษณา (Agency)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบจำลองแสดงการกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง

เมื่อนำข้อมูลจากการวิจัยในส่วนของปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง อันประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย ๆ 3 ส่วน คือ ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผู้จัดรายการ และ ผู้อุปถัมภ์รายการ สามารถแสดงได้ตามแบบจำลองข้างต้นนี้

1. ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยที่กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงโดยตรง รูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงที่เป็นดังเช่นในปัจจุบัน มาจากปัจจัยทางด้านนโยบายมากที่สุด จะพบว่า มีการควบคุมจากนโยบายถึง 3 ระดับ คือ นโยบายในระดับรัฐบาล นโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี และนโยบายในระดับการปฏิบัติงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแต่ละแห่ง

นโยบายในระดับรัฐบาล คือ กฎระเบียบของ กบว. เป็นกฎหมายแม่บทที่ควบคุมรายการข่าวของทุกสถานี โดยกำหนดสัดส่วนรายการประเภทข่าว เวลาการถ่ายทอดข่าว และเนื้อหาที่นำเสนอ ที่จำกัดเนื้อหาของข่าวทางด้านการเมืองที่ไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาล ทำให้เนื้อหาในรายการข่าวถูกปิดกั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล

ส่วนนโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี ต้องสอดคล้องกับระเบียบของ กบว. ซึ่งแบ่งลักษณะการเป็นเจ้าของกิจการได้ 2 ประเภท คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานทหาร และสถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ ที่มีกฎระเบียบในการควบคุมมีความเข้มงวด รัดกุมขึ้น

และสุดท้ายคือ นโยบายในระดับการปฏิบัติงานข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง ซึ่งผู้อำนวยการสถานี หรือหัวหน้าหน่วยงานผลิตข่าว เป็นผู้ควบคุมรับผิดชอบต่อกระบวนการผลิตข่าวที่เกิดขึ้นเป็นประจำวัน เป็นการกำหนดนโยบายขั้นสุดท้ายก่อนไปถึงผู้ปฏิบัติงาน จะมีอำนาจในการกำหนดวิธีการนำเสนอ เนื้อหาที่นำเสนอได้ตามความเหมาะสม

2. ผู้จัดรายการข่าว เป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงโดยตรง ซึ่งผู้จัดรายการข่าววิทยุอิสระสามารถกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าวได้ทั้งหมด ส่วนผู้จัดรายการข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียง มี

ส่วนในการกำหนดวิธีการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการเท่านั้น ส่วนรูปแบบรายการถูกกำหนดมาจากนโยบายของทางสถานี

จะเห็นว่ารายการข่าวที่จัดโดยนักจัดรายการข่าววิทยุอิสระ มีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ผู้จัดรายการเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา มีเสน่ห์ดึงดูดใจให้ผู้ฟังสนใจ ส่วนรายการข่าวที่จัดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ของสถานี จะมีรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเป็นงานนโยบายของสถานี เช่น รายการข่าวสั้นทุกชั่วโมงของแต่ละสถานีมีความคล้ายคลึงกัน คือ ประกอบด้วยเพลงประจำรายการ โฆษณาหัว-ท้ายรายการ เนื้อหาของข่าวประมาณ 2-3 ข่าว ส่วนเนื้อหาทางผู้จัดทำรายการข่าวของสถานีเป็นผู้กำหนด แต่เป็นไปตามนโยบายของสถานี

3. ผู้อุปถัมภ์รายการ มีส่วนกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียงโดยทางอ้อม ผู้อุปถัมภ์รายการส่วนใหญ่ไม่มีส่วนกำหนดทั้งรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าว แต่จะมีผู้อุปถัมภ์บางส่วนที่กำหนดเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับการเมืองและธุรกิจการค้า ผู้อุปถัมภ์รายการจะกำหนดเฉพาะข้อมูลของสินค้าที่โฆษณาในรายการเท่านั้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย